

Rubrika *Fórum pre integráciu sémantiky* predstavuje priestor, v ktorom sa prispievatelia môžu voľne, ale pritom odborne a vedecky, vyjadriť k problematike nejednoznačnosti vymedzovania politologických pojmov. Cieľom rubriky je hľadať (a nájsť) jednoznačné vymedzenie skúmaného pojmu.

VÝZNAMOVÉ ODTIENE POJMU HOSPODÁRSKA POLITIKA

MARTIN LAČNÝ

Inštitút politológie
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Email: martin.lacny@unipo.sk

Pojmom hospodárska politika sa v odbornej literatúre štandardne označujú opatrenia štátu v určitom období, ktoré majú ovplyvňovať hospodársky život. Ide v podstate o súhrn cieľov, nástrojov, rozhodovacích procesov a opatrení štátu v jednotlivých oblastiach ekonomiky. Tento pojem, často používaný v odborných textoch i v (nielen) ekonomickej publicistike, nadobúda podľa toho ako sa s ním narába niekoľko významových odtieňov.

V najširšom zmysle *hospodárska politika* zahŕňa prakticky akékoľvek formy štátnych intervencií do makroekonomickej i mikroekonomickej sféry hospodárstva¹ – od stabilizačnej makroekonomickej politiky založenej na regulácii množstva peňazí v obeh, cez kombinácie fiškálnych a monetárnych nástrojov zameraných na podporu ekonomického rastu, zahra-

ničnoobchodnú politiku založenú na clách, kvótach a obchodných dohodách, redistribučnú, či dôchodkovú politiku, protimonopolnú politiku, až po rôzne formy podpory technologického a priemyselného rozvoja. Hospodárska politika sa teda týka stanovovania výšky daňového a odvodového zaťaženia, verejných rozpočtov, verejného vlastníctva, peňažnej zásoby a úrokových sadzieb, ako aj opatrení na trhu práce a mnohých ďalších partikulárnych spôsobov, akými štát ovplyvňuje ekonomické procesy.

Subjektmi hospodárskej politiky sú zákonodarné inštitúcie (parlament), vládne inštitúcie (vláda a jej podriadené orgány), centrálna banka, špecializované inštitúcie (protimonopolný úrad, kontrolné úrady, atď.), súdy, inštitúcie protivažných síl (záujmové skupiny, lobby), nadnárodné inštitúcie (napr. Európsky parlament, Európska komisia, Medzinárodný menový fond, Svetová banka, a pod.) (Lukáčik et al., 2013; Hečková, Chapčáková a Huttmanová, 2014).

¹ Niektorí autori v tomto kontexte rozlišujú makroekonomickú hospodársku politiku a mikroekonomickú hospodársku politiku (pozri napr.: Juríčkova, 2007; Vincúr et al., 2007; Lisý et al., 2011; Lukáčik et al., 2013).

Proces formulovania hospodárskej politiky zahŕňa sociálne a ekonomické programy politických strán, vládny program, legislatívu upravujúcu podmienky realizácie hospodárskej politiky, analýzy a expertízy odborného štátneho aparátu, lobbying záujmových skupín.

V procese realizácie hospodárskej politiky je kľúčová činnosť vlády, štátnej správy a samospráv, činnosť centrálnej banky, súdov, špecializovaných inštitúcií a záujmových skupín.

Proces kontroly hospodárskej politiky sa realizuje predovšetkým prostredníctvom kontrolnej činnosti parlamentu a špecializovaných štátnych orgánov a inštitúcií.

Štát zasahuje do hospodárskeho života prostredníctvom rôznych nástrojov usporiadaných do systémových skupín – čiastkových hospodárskych politík, z ktorých kľúčovými sú fiškálna a monetárna politika. Rôzne podoby usporiadania nástrojov hospodárskej politiky, resp. rôzne kombinácie fiškálnych a monetárnych expanzií a reštrikcií označujeme pojmom *hospodársko-politický mix*. Hospodársko-politický mix ovplyvňuje objem a štruktúru makroekonomického produktu, čím vplýva na tempá ekonomického rastu, úroveň zamestnanosti, mieru inflácie a rovnováhu v zahranično-obchodných vzťahoch (Slaný et al., 2003; Lima, Deserres a Kennedy, 2003; Kubíček et al., 2006; Langdana, 2010; Lisý et al., 2011).

V cudzojazyčnej odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s dvoma termínmi, pre ktoré slovenskí a českí autori často používajú ako ekvivalent výraz „hospodárska politika“ (resp. „hospodárská politika“). Ide jednak o výraz, označujúci spomínaný širší kontext hospodárskej politiky, ktorý má v angličtine ekvivalent *economic policy*, v nemčine *die Wirtschaftspolitik*, vo francúzštine *la politique économique*, v španielčine *la política económica*, v ruštine *экономическая политика*.

Užší kontext hospodárskej politiky, zahŕňajúci vyslovene súbor fiškálnych a monetárnych nástrojov (de facto ide o hospodársko-politický mix, resp. o „makroekonomickú“ politiku), slúžiacich na ovplyvňovanie kľúčových makroekonomických premenných, býva označovaný výrazom *macroeconomic policy* (angl.), *die makroökonomische Politik* (nem.), *la politique macroéconomique* (fran.), *la política macroeconómica* (špan.), *макроэкономическая политика* (rus.).

Hoci je hospodárska politika chápaná ako praktický rámec makroekonómie, vzťah medzi hospodárskou politikou a ekonomickou teóriou nie je úplne bezprostredný. Teoretické koncepcie určujú rámcovú orientáciu hospodárskej politiky, sú akousi jej „filozofiou“, ktorú pri konkrétnej formulácii a praktickej realizácii hospodárskej politiky ovplyvňuje množstvo pragmatických aspektov a politických faktorov (Kotlán et al., 2001; Vincúr et al., 2007; Mansoor, 2010; Lisý et al., 2011; Mishkin, 2014). Jednotlivé teoretické koncepcie síce určujú základný rámec hospodársko-politických opatrení, rozhodovanie o makroekonomických cieľoch je však spravidla ovplyvňované volebným víťazstvom a jednotlivé vecné kritériá sú aplikované podľa toho, ako zvyšujú volebné šance, pričom sa spravidla hľadajú také ciele, ktoré podporujú vecnú racionalitu a zároveň sú akceptované politikmi. Z tohto hľadiska je potrebné rozlišovať dve konotácie, resp. *teoretickú a praktickú rovinu hospodárskej politiky*.

Teória hospodárskej politiky ako samostatná vedná disciplína sa zaoberá vedeckou analýzou hospodársko-politických opatrení a na jej základe určuje, resp. odporúča optimálne nastavenie hospodársko-politických cieľov a nástrojov na ich naplnenie. Za dôležitý faktor vzniku modernej teórie hospodárskej politiky sa považujú názory a učenie britského ekonóma Johna Maynarda Keynesa (1883 – 1946), ktorý zdôrazňoval potrebu aktívnych štátnych zásahov do trhového hospodárstva. Rozvoj teórie hospodárskej politiky ďalej ovplyvnil v 30. rokoch dvadsiateho storočia anglo-americký prúd, ktorý chápal hospodársku politiku ako krátkodobú konjunkturálnu politiku. Jeho alternatíva – kontinentálny (európsky) prúd vnímal hospodársku politiku skôr ako konštitutívnu, systémotvornú činnosť štátnych orgánov, založenú na indikatívnom plánovaní a komplexnej koordinácii hospodárskych vzťahov (Juričková, 2007; Tomeš et al., 2008; Sojka, 2010; Valach, 2010).

Keynesiánske teórie (vrátane neokeynesiánskych a postkeynesiánskych teórií) za základný zdroj nestability ekonomického systému považujú zmeny agregátneho dopytu. Podstatnou črtou hospodárskej politiky je teda v ich kontexte snaha o udržiavanie efektívneho dopytu pomocou vládnych výdavkov. Zdôrazňuje sa úloha fiškálnej politiky, monetárna politika má

byť zameraná najmä na stimuláciu investícií, resp. na zmiernenie cyklických výkyvov. Dominantným cieľom je udržiavanie vysokej zamestnanosti, vznik rozpočtových deficitov je pritom akceptovateľným javom (Lisý et al., 2011; Kliková a Kotlán, 2012).

Neokonzervatívna paradigma, zahŕňajúca predovšetkým monetarizmus, novú klasickú ekonómiu (založenú na teórii racionálnych očakávaní) a ekonómiu strany ponuky, sa v teórii a praxi hospodárskej politiky presadila v 70. a 80. rokoch dvadsiateho storočia v súvislosti s neúčinnosťou keynesiánskych konceptov pri snahách o znižovanie inflácie a nezamestnanosti. Hospodárska politika má v rámci tejto platformy trhovo konformný charakter, za hlavný zdroj nerovnováhy neokonzervatívne koncepty považujú nevhodné štátne zásahy do ekonomických procesov. Používanie monetárnych nástrojov podľa tohto konceptu nemá mať podobu politiky „Stop and Go“, monetárna politika má zabezpečovať primeraný vývoj peňažnej masy, korešpondujúci s vývojom makroekonomického produktu (neutrálna monetárna politika, kopírujúca vývoj makroekonomického produktu). Fiškálne nástroje sa zameriavajú na motiváciu k ekonomickej aktivite – k práci, podnikaniu, atď. (napr. politika znižovania daňového zaťaženia a obmedzovania dvojitého zdanenia, preferencia zdaňovania spotreby pred zdaňovaním príjmov, a pod.). Z makroekonomického hľadiska je tu zrejmy odklon od dopytovo orientovanej hospodárskej politiky smerom k politike stimulácie agregátnej ponuky, resp. oboch agregátnych veličín súčasne. Medzi hlavné ciele neokonzervatívnych konceptov hospodárskej politiky patria predovšetkým cenová stabilita, udržateľný ekonomický rast a zamestnanosť (Vincúr et al., 2007; Tomeš et al., 2008; Lisý et al., 2011; Lukáček et al., 2013).

Aplikácia jednotlivých teoretických konceptov hospodárskej politiky v „čistej podobe“ je v praxi prinajmenšom zriedkavá, čo býva podmienené už spomínaným vplyvom politických faktorov. Konkrétne podoba prakticky realizovanej hospodárskej politiky však môže niesť charakteristické črty niektorého zo spomínaných prístupov – teoretických konceptov hospodárskej politiky, resp. platforiem makroekonómie. Keď teda hovoríme o keynesiánskej alebo o neokonzervatívnej hospodárskej politi-

ke, mienime tým najmä to, že konkrétna orientácia hospodársko-politických opatrení je založená na tom či onom teoretickom koncepte. Vzájomnú reláciu ekonomickej teórie a hospodárskej politiky pritom nechápeme ako jednostrannú kauzalitu, ale ako komplex vzťahov, ktorých správne ovládanie a využívanie vedie k synergickému efektu a prispieva k rozvoju teórie i k praktickým efektom hospodárskej politiky (Juríčková, 2007).

V kontexte povedaného konštatujeme, že je potrebné v odborných textoch korektne rozlišovať širší a užší význam termínu hospodárska politika, s ohľadom na obsahové vymedzenie tohto pojmu. Rovnako je potrebné odlíšiť teoretickú a praktickú rovinu hospodárskej politiky v kontexte vzájomnej relácie teórie hospodárskej politiky (prípadne konkrétnych konceptov makroekonómie) a praktických hospodársko-politických opatrení.

Literatúra:

- AMOS, M. P.: *Macroeconomic Policy Analysis: Open Economies With Quantity Constraints*. Cambridge: Cambridge University Press 1988.
- BRČÁK, J. – SEKERKA, B.: *Makroekonómie*. Plzeň: Aleš Čeněk 2010.
- DUDINSKÁ, I. et al.: *Politologické penzum*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2012.
- Ekonomický slovník v 11 jazycích. Praha: Václav Svojtka & Comp. 1998.
- HEČKOVÁ, J. – CHAPČÁKOVÁ, A. – HUTTMANOVÁ, E.: *Hospodárska politika*. Košice: Equilibria 2014.
- HINDLS, R. – HOLMAN, R. – HRONOVÁ, S.: *Ekonomický slovník*. Praha: C. H. Beck. 2003.
- HOREHÁJ, J.: *Trh a jeho deformácie štátom*. Bratislava: Wolters Kluwer 2014.
- JUREČKA, V. et al.: *Makroekonómie*. Praha: Grada 2010.
- JURÍČKOVÁ, V.: *Vzťah ekonomickej teórie a hospodárskej politiky*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV 2007.
- KLIKOVÁ, CH. – KOTLÁN, I.: *Hospodárska politika*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates 2012.
- KLÍMA, J.: *Makroekonómie*. Praha: Alfa 2006.
- KOHOUT, P.: *Vitamíny pro ekonomický růst*. Praha: Ekopress 2006.
- KOTLÁN, I. et al.: *Aplikovaná hospodářská politika*. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates 2001.

- KOTULIČ, R.: Makroekonómia. Prešov: Bookman 2013.
- KUBÍČEK, J. et al.: Hospodárska politika. Plzeň: Aleš Čeněk 2006.
- LANGDANA, F. K.: Macroeconomic Policy: Demystifying Monetary and Fiscal Policy. 2nd Edition. New York: Springer 2010.
- LIMA, P. – DESERRES, A. – KENNEDY, M.: Macroeconomic Policy and Economic Performance. Paris: OECD 2003.
- LISÝ, J. et al.: Ekonómia. Bratislava: Wolters Kluwer/Iura edition 2011.
- LUKÁČIK, J. et al.: Hospodárska politika. Bratislava: Sprint dva 2013.
- MANKIŤ, G. N.: Zásady ekonomie. Praha: Grada 1999.
- MANSOOR, M.: Makroekonomie v praxi. Praha: Wolters Kluwer 2010.
- MAŤOVČÍKOVÁ, D. – JENČOVÁ, S. et al.: Makroekonómia. Prešov: Bookman 2014.
- MISHKIN, F. S.: Macroeconomics: Policy and Practice. 2nd Edition. Harlow: Pearson Education/Prentice Hall 2014.
- MLYNAROVÍČ, V. – MIŤKOVÁ, V.: Makroekonomická analýza. Bratislava: Wolters Kluwer/Iura edition 2010.
- NĚMCOVÁ, I. – ŽÁK, M.: Hospodárska politika. Praha: Grada 1997.
- PERSSON, T. – TABELLINI, G.: Political Economics and Macroeconomic Policy. Milano: IGIER 1997.
- ROJÍČEK, P. et al.: Makroekonomická analýza. Praha: Linde 2012.
- SAMUELSON, P. A.; NORDHAUS, W. D.: Economics. 18th Edition. New York: McGraw-Hill/Irvin 2005.
- SCHILLER, B. R.: Makroekonomie dnes. Brno: Computer press 2004.
- SIVÁK, R. et al.: Verejné financie. Bratislava: Wolters Kluwer/Iura edition 2007.
- SLANÝ, A. et al.: Makroekonomická analýza a hospodárska politika. Praha: C. H. Beck 2003.
- SOJKA, M.: Dějiny ekonomických teorií. Praha: JUDr. Karel Havlíček 2010.
- SOUKUP, J. et al.: Makroekonomie. Moderní přístup. Brno: Management Press 2010.
- ŠÍBL, D. et al.: Velká ekonomická encyklopédia. Bratislava: SPRINT 2002.
- TÁNCOŠOVÁ, J. et al.: Ekonómia. Bratislava: Wolters Kluwer/Iura edition 2013.
- TOMEŠ, Z. et al.: Hospodárska politika 1900 – 2007. Praha: C. H. Beck 2008.
- VALACH, E.: Dějiny ekonomických teorií. Banská Bystrica: EkF UMB 2010.
- VINCÚR, P. et al.: Teória a prax hospodárskej politiky. 4. vyd. Bratislava: Sprint. 2007.
- WAWROSZ, P.: Reálie v makroekonomii. Praha: Wolters Kluwer 2012.